

treinen vertrokken op zondag 3 september (toen verliet ook *Frau Seyss-Inquart* met haar kinderen Den Haag); meer treinen volgden op maandag; op maandagavond evenwel werd het vervoersprobleem aanzienlijk gecompliceerder, doordat Mussert toen besloot dat vrouwen en kinderen van NSB'ers en mannelijke NSB'ers voorzover zij niet voor de militaire dienst geschikt waren, ook geëvacueerd zouden worden.

In dat verband dienen wij eerst op de positie van de NSB in te gaan – een thema waarvan wij in hoofdstuk 2, toen wij een overzicht gaven van bezet gebied in de zomer van '44, aankondigden dat wij het in *dit* hoofdstuk zouden behandelen.

### *De NSB'ers op de vlucht*

Sinds '40 al was de NSB naar het oordeel van de overgrote meerderheid van het Nederlandse volk volledig in diskrediet gebracht maar zij was ook, en dat hing daarmee samen (elke NSB'er had gemiddeld omstreeks tachtig hem min of meer vijandig gezinde andere Nederlanders tegenover zich), in de zomer van '44 in vèrgaande mate gedemoraliseerd. De meeste 'gewone' NSB'ers durfden nauwelijks meer voor hun overtuiging uitkomen. Hun kijk op de oorlog werd veelal bepaald door wat hun anti-Duitse omgeving dacht. Zeker, er waren er nog die zich vastklampten aan de bemoedigende parolen welke telkens opnieuw door de Duitse propaganda werden verspreid, maar het is de vraag of velen van dezulken in hun hart niet beter wisten; bovendien werden die parolen door het oorlogsverloop gelogenstraft. Vóór *D-Day* heette het dat de grote Geallieerde landing afgeslagen zou worden – zij lukte. Nadien, dat de *Wehrmacht* de Britten en Amerikanen weer de zee zou indrijven – dat bleek onmogelijk. In de tweede helft van juni leidde de inzet van de *V-1*'s er toe dat de NSB'ers weer hoop vatten (de Duitse berichten over de immense verwoestingen die het nieuwe wapen in Londen zou hebben aangericht, werden grif geloofd<sup>1</sup>) maar eind juli kregen zij het schok-

<sup>1</sup> Als tekenend voorbeeld citeren wij uit het hoofdartikel dat *Storm-SS*, het weekblad van de Germaanse SS in Nederland, op 23 juni publiceerde: 'Londen brandt. De hoofdstad van het Britse wereldrijk gaat onder in bloed en vlammen. De hemel boven Zuid-Engeland weerspiegelt het rood en geel van de kolkende vuurzeeën die bruisend heenspoelen over de grootste stad aller tijden . . . Het hart, de hersens, het centrale zenuwcentrum, het ingewand van het *Empire* – kantoren, banken, departementen, vemen, werven, arsenalen en fabrieken zijgen ineem, verteren in het helse vuur dat neerregent uit de midzomerhemel: Duitslands geheime wapen is in de strijd gebracht', enzovoort, enzovoort.